

Makale tarihçesi: Alındı: 10 Nisan 2016

Editörden: Çocuklar ve göç

Yasemin Çakırer Özservet *
İbrahim Sirkeci *

Göç ve Çocuk konusuna ayırmış olduğumuz bu sayımıza katkıda bulunan tüm yazar ve hakemlerimize özellikle teşekkür ederek başlamalıyız. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre Mart 2016 itibarıyla Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların yüzde 50'den fazlası çocuklardan oluşmaktadır. Dünya'da da göçmen çocuklar siyasi gündemin önemli bir parçasıdır. Eurostat verilerine göre, 2015 yılında Avrupa Birliği'ne üye ülkelere yanından ebeveynleri olmaksızın düzensiz olarak gelen ve kayıt altına alınmayan 45,300 çocuğun yüzde 51'inin Afganistan kökenli, yüzde 16'sının ise Suriye kökenli olduğu belirlenmiştir. Almanya, İsveç ve Macaristan'da sığınma başvurusu yapan Suriyelilerin yüzde 70'inin bu kategorideki çocuklardan olduğu görülmüştür. Bu bağlamda çocuklar son dönem göç hareketleri içerisinde yeni ve önemli bir grup olarak karşımızda bulunmaktadır. 2000'lerden itibaren ise göçmen çocuklar konusu göç tartışmalarının içerisine girmiştir. Göçmen çocuk konusu ulusal çocuk ve göç politikalarının kesiştiği, acil müdahale edilmesi ve var olan sorunlara çözüm sunulması gereken bir noktada ele alınmak durumundadır. Göç konusu irdelenirken çocuklar sayısal üstünlüklerinden ve korunmaya muhtaç durumlarından dolayı özel bir konumdadır.

Çocuklar için, düzensiz göç süreci içinde yer almak, barınma, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel birçok olanaktan yararlanamamak anlamındadır. Zaten zayıf ve savunmasız olan çocuklar, göçmen olmakla birlikte daha fazla hak ihlallerine açık kalabilmektedirler. Göçmen çocuk, bazen bütün bir ailenin geçim derdini omuzlarına yüklenmekte, çoğu zaman eğitim olanaklarından mahrum olmakta, en temel çocuk haklarından olan serbestçe oyun oynama hakkından uzak bir yaşam sürebilmektedir. Göçmen çocuk, çalışsa da, hiç bir zaman hak ettiği ücreti alamayan ve kaldırabileceğinden oldukça fazla iş yükü yüklenmekte ve yaşam standardı yüksek bir ortamda bile göçle birlikte kaybettiği

* Yasemin Çakırer Özservet Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yerel Yönetimler Bölümü'nde öğretim üyesidir. Marmara Üniversitesi, Anadoluhisarı Kampüsü, İstanbul, Türkiye. E-posta: yasemincakirer@yahoo.it.

* İbrahim Sirkeci, Londra Regent's Üniversitesi'nde Ria Finansal Ulusötesi Çalışmalar ve Pazarlama Profesörü ve Regent's Ulusötesi Araştırmalar Merkezi Müdürü olarak görev yapmaktadır. Regent's University London, London, NW1 4NS, Birleşik Krallık. E-posta: sirkeci@regents.ac.uk.

sosyal bağlarından dolayı sağlıklı bir çocukluk yaşayamamaktadır. Tüm bu konular bu sayımızda ele alınmasını istediğimiz konulardır.

Çocuk haklarına yönelik bilinen en temel uluslararası metin olan *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, ilk kez 1989 yılında onaylanmış ve sözleşme bugün ikisi hariç BM üyesi diğer bütün ülkeler tarafından imzalanmıştır. Bu sözleşme kapsamında çocukların yaşama, katılım, korunma ve gelişim olmak üzere 4 temel hakları bulunmaktadır. Sözleşmenin 2. maddesine göre, taraf devletler, Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa (yani göçmen çocuk da dahil), kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi yada başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt etmek durumundadırlar. Çocuğun kendisini ilgilendiren her türlü eylemde karara ve uygulamaya katılım hakkı kavramı, sözleşmenin 31. Maddesinde çocuğun sosyal yaşama özgürce katılım hakkı olarak savunulmaktadır.

Çocuk işçiliğinin önlenmesi de sözleşme kapsamında ele alınması gereken bir konudur. Çocuk işçiliği, bugün sadece yoksul kesimi tehdit eden bir sorun değil artık göçmen çocukları içine alan bir girdap olarak da karşımızda ve göz önündedir. Çalışan çocuklar, kötü beslenme, çeşitli kazalar, şiddet eğilimi, sokak yaşamına veya suça karışmaya kadar uzanan çeşitli risklerle karşılaşabilmektedirler. Bu nedenle çalışan çocukların sosyal, kültürel ve sportif açıdan kendilerini geliştirmelerine fırsat vererek, bu eşitsizliği giderecek düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocuk denildiğinde, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'de de vurgulanan oyun oynama hakkı da ele alınması gereken ciddi bir konudur. Göçmen çocukların, mevcut oyun alanlarına yeterince katılmadıkları, büyük çoğunluğunun çalışmakta olduğu ve zor şartlarda kapalı alanlarda vakit geçirdiği gözlenmektedir. Çocuğun en temel haklarından olan ve gelişimi açısından da önemli olan oyun oynama faaliyetinin gerçekleşmemesi göçmen çocukların gelişimi açısından tehlikeli bir durum olarak da karşımızdadır.

Bu bağlamda, *Göç Dergisi*'nin bu sayısının özellikle göç ve çocuklar bağlamında bir özel sayı üzerinden, varsıl bir bilimsel kaynak olarak bu alandaki ulusal ve ulusötesi çevrelere katkı yapması ve bu çok boyutlu olguyu bilimsel ve toplumsal gündeme taşınması en büyük beklentimizdir. Dergimizin bu sayısında yurtiçinden ve yurtdışından değerli araştırmacılarımızın birbirinden değerli yazılarını okuyucularımıza ulaştırmaktan mutluluk duyuyoruz.

Bu sayımızda, göç ve çocuk konusunun ana problem alanlarına temas eden birbirinden ilginç beş makaleyi okurla buluşturuyoruz.

Efnan Dervişoğlu, "Fakir Baykurt'un Almanya öykülerinde Türk göçmen çocukları" başlıklı yazısında; Almanya gerçeğini yaşayan ve eserlerine yansıtan yazarlardan birisi olan Fakir Baykurt'un Almanya'daki işçi çocuklarının

yaşamlarından sunulan kesitler değerlendirilmektedir. Aile birleşimi yoluyla Türkiye’den Almanya’ya gelen ya da Almanya’da doğup büyüyen çocukların, her iki toplumu birden yaşamak durumunda kalmalarından doğan sorunları irdelenmektedir.

Muazzez Harunoğulları, “Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis Örneği” başlıklı yazısında Kilis kentinde bulunan Suriyeli sığınmacıların çocuk işçilerle, katmanlı örneklem yöntemi ile seçilen mahalleler ve iş yerlerinde sayıları 62 olmak üzere görüşülerek ve bu çocukların sosyo-mekânsal ve sosyo-ekonomik durumları irdelenmektedir. Çalışmada, eğitim, oyun ve sağlıklı yaşam hakkı tehlikeye giren sığınmacı çocuk işçilerin yaşadıkları sorunlara değinilmektedir. Kilis kentinde çalışmak zorunda kalan Suriyeli çocukların pek çok fiziksel, sosyal ve psikolojik sorunla karşı karşıya kaldığı görülmüştür.

“Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme önerisi” adlı çalışmasında Halis Sakız, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’ndeki okullarda, Suriyeli sığınmacı çocukların devlet okullarına dâhil edilmesi politikasının okul idarecilerin düşünce, inanç ve tutumlarına yansımaları nitel araştırma yöntemi üzerinden irdelenmektedir. Göçmen çocukların kendilerini ait hissettikleri bütünleştirici okul iklimleri inşa edilebilmesi için eğitim sistemindeki mevcut fırsatları ortaya koymayı amaçladığını belirten Sakız, araştırması sonucunda (i) okul yöneticilerinin göçmen çocuklara ayrılaştırılmış ortamlarda eğitim verilmesini desteklediğini ve kendi okullarında eğitim görmelerine dair olumsuz tutumlar beslediğini, (ii) yapısal yetersizliklerin ve düşük toplumsal kabul düzeyinin göçmen çocukların eğitimine yönelik olumsuz tutumları önemli ölçüde etkilediğini ve (iii) bütünlük okul kültürlerinin oluşması için paydaşların psiko-sosyal ve yapısal anlamda desteklenmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

“Mülteciler ve Hatay'da geleceğin plansız inşası” adlı çalışmalarında Zehra Güngördü ve Erhan Kurtarı, kent mültecileri konusunda şehir planlama pratiklerinin görmezden geldiği mülteci sorununa dikkat çekmeyi hedeflemektedirler. Hatay’da alt ölçekli planlar zaten eksikken bir de üzerine eklenen Suriyeli nüfusun kentsel, ekonomik ve sosyal problemlerini de hesaba katabilen ve yerelden bölge ölçeğine geniş bir yelpazede üst ölçekli stratejileri mekânsallaştırabilecek planlara ihtiyaç duyulduğundan bahsetmektedirler.

Dergimizin özel sayı bölümündeki son makalesi, Ahmet Uysal’dan “Londra’daki Türkiyeli çocukların ulusaşırı mekânlarda duygusal coğrafyaları” adlı çalışmasında ulusaşırı toplumsal alanlar ya da ulusaşırı mekânlar gibi kavramlar vasıtasıyla bireysel ve toplumsal unsurların sınırları aştığına dair vurguya değinmekte ve bu vurguda özellikle göçmen çocukların ele alındığından bahsetmektedir. Yazarın Londra’daki Türkiyeli çocuklardan kastı, genelleyci olmaktan ziyade her çocuğun hikayesi kendine özgü bir durumu olduğundan bahislerdir. Türkiye’li çocukların yer duyguları, kimlik algıları gibi konuları Kıbrıslı çocuklarla kısmen karşılaştırarak vermektedir.

4 Editörden

Bu sayının Görüş bölümünde Philip L. Martin'in *Migration Letters* dergisinde eş zamanlı yayınlanan Amerikan gözüyle Avrupa'nın göç krizi başlıklı makalesine yer veriyoruz. Martin sığınma başvurularındaki artışını kısmen Alman Şansöyesi Angela Merkel'in Ağustos 2015'te Suriyelilerin başka güvenli ülkeler üzerinden gelmiş bile olsalar Almanya'da sığınma başvurusu yapabileceklerini açıklamasına bağlamaktadır. Sığınmacıların entegrasyonunun önemli bir mesele olmaya başladığını vurgularken ve bu nedenle gelen göçü azaltma, AB kurumlarının reformu ve göçmenlerin entegrasyonu üzerine konuşmalar yaygınlaşmaya başladığını belirtiyor.